

SALON HYVINVOINTISUUNNITELMA

2022-2025

Sisältö:

Johdanto / taustaa	s. 2
Hyvinvointisuunnitelmaa ohjaavat linjaukset	s. 3
Hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja tavoitteet	s. 5
1. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen	s. 5
2. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö	s. 8
3. Terveellisten elin- ja elämäntapojen edistäminen	s. 11
Liite hyvinvointisuunnitelmaan liittyvät työryhmät	s. 18

Johdanto/ taustaa

Hyvinvointikertomuksen raportointiin kuuluu osana myös hyvinvointisuunnitelman laatiminen. Hyvinvointisuunnitelma on pääsääntöisesti laadittu valtuustokausittain ja suunnitelman tavoitteita on voitu kauden edetessä tarkentaa esim. kahden vuoden välein.

Kaupungin viimeisimmässä, vuosien 2017-2020 hyvinvointisuunnitelmassa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteitä vuosille 2019-2020 on valittu neljä. Vuodelle 2021 hyvinvointitavoitteita ei asetettu, koska valtuustokauden 2021-2025 hyvinvointisuunnitelma ei valmistunut vielä vuonna 2021.

Vuosien 2019-2020 painopisteet ovat olleet:

- 1) Työllisyyden edistäminen
- työttömyyteen liittyvien terveysuhkien vähentäminen, vaikeasti työllistettävien tukeminen ja nuorison työllisyystilanteen edistäminen
- 2) Syrjäytymisen ehkäisy ja kiusaamisen vähentäminen kaikissa ikäryhmissä
- laadukkaiden peruspalvelujen turvaaminen ja varhainen puuttuminen
- 3) Terveet elämäntavat
- päihteiden käytön ja riippuvuuksien aiheuttamien haittojen vähentäminen, hyvä työ- ja toimintakyky
- 4) Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen

Vuosien 2022-2025 hyvinvointisuunnitelma liitetään vuoden 2021 hyvinvointikertomuksen jatkoksi. Suunnitelma perustuu vuosien 2017-2020 laajassa hyvinvointikertomuksessa sekä vuoden 2021 hyvinvointiraportissa esiin tulleisiin haasteisiin kuntalaisten hyvinvoinnin osalta, kolmessa poikkihallinnollisessa hyvinvointisuunnitelmaa vuoden 2021 aikana valmistelleessa työryhmässä tehtyyn työhön sekä kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmässä käsiteltyihin asioihin. Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022-2025 käsitellään kevään 2022 aikana lautakunnissa (opetusltk, sosiaali- ja terveystk, vapaa-ajan ltk ja kaupunkikehitysltk) ja kaupunginhallituksessa ja -valtuustossa.

Kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmässä valittiin syksyllä 2020 tulevalle hyvinvointisuunnitelmalle kolme painopistealuetta. Hyvinvointisuunnitelman 2021-2025 laatimista varten perustettiin alatyöryhmät, jotka ovat työstäneet seuraavia painopistealueita:

1. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen
2. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö
3. Terveellisten elin- ja elämäntapojen edistäminen

Hyvinvointisuunnitelman toteutumista seurataan ja raportoidaan vuosittain suunnitelman toimenpiteiden ja vastuunjaon mukaisesti.

Hyvinvointisuunnitelmaa ohjaavat linjaukset

Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Salon kaupunkistrategia

Kuntalaki edellyttää, että kunnissa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntalain 110§:ssä säädetään kuntastrategian huomioon ottamisesta kunnan talousarvioin ja-suunnitelmanlaatimisessa. Salon kaupunkistrategia 2026 luo kaupungin toiminnalle keskeiset linjaukset.

Strategian mukaan perustehtävänä on kehittää alueemme elinvoimaa, edistää asukkaittemme hyvinvointia ja vahvistaa kuntalaistemme osallistumista ja yhteisöllisyyttä. Vastaavasti kaupungin arvot ovat se perusta, jolle toimintamme rakentuu. Salon kaupungin arvot ovat asiakaslähtöisyys, rohkeus, vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus.

Tällä hetkellä Salon kaupungin strategiaa päivitetään ja tavoitteena on strategian hyväksyminen valtuustossa vuoden 2022 lopulla.

Strategiaan perustehtävää asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen ei ole tällä hetkellä kirjattu tavoite- eikä toimenpidetasolle. Uuteen strategiaan tulisi kirjata tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvoinnin edistämiseksi ja terveyserojen kaventamiseksi sekä näiden toteutumisen seuranta. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen ovat osa hyvinvoinnin edistämistä.

Hyvinvoinnin edistämisen ohjelmat ja –suunnitelmat

Valtakunnan tasolla on olemassa lukuisia eri tahojen toimittamia ohjelmia ja kirjauksia, joissa linjataan hyvinvoinnin edistämistä. Esimerkiksi Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 Valtioneuvoston periaatepäätöksellä linjataan toimia, joilla pyritään vähentämään suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuutta. Periaatepäätös ja suunnitelmat ovat jatkumoa terveys 2015 – ohjelmalle.

Periaatepäätöksen toimenpiteen on kuvattu seuraavien neljän painopisteen mukaisesti:

- 1) Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
- 2) Hyvät arkiympäristöt
- 3) Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
- 4) Päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Periaatepäätös on osa YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelman toimeenpanoa Suomessa.

Salossa keskeisiä suunnitelmia kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on myös useita. Näitä ovat esim. vuoden 2021 lopussa hyväksytyt Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021-2025, Ikäystävällinen Salo Vanhuspalveluiden kehittämisohjelma 2020-2025 sekä Ilmasto- ja ympäristöohjelma vuosille 2021-2025. Vuoden 2021 hyvinvointikertomukseen on listattu seuraavat olemassa olevat keskeiset asiakirjat ja ohjelmat, jotka tulee huomioida myös osana hyvinvointisuunnitelmaa.

Kaupunkitason suunnitelmat

Salon kaupunkistrategia 2026, päivittyä vuoden 2022 aikana
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021-2025
Ilmasto- ja ympäristöohjelma vuosille 2021 – 2025
Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2020-2024
Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2021
Hyvän mielen kunta 2021-2022 ohjelma, Mieli ry
Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelma 2016
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2016
Elinkeinopoliittinen ohjelma 2018-2026
Asuntopoliittinen ohjelma 2030

Sivistyspalvelut

Esi- ja perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelma
Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintasuunnitelma
Päihdekasvatus ja lasten / nuorten päihteidenkäyttöön puuttuminen Salon kaupungissa 2019
Esi- ja perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
Varhaiskasvatussuunnitelma 2019, tulossa Salon 2022 suunnitelma
Lukion opiskeluhuoltosuunnitelma
Liikkuva koulu ja Liikkuva varhaiskasvatus - ohjelmat
Kulttuurikasvatussuunnitelma Nappula
Saavutettava taideharrastus -toimintamalli

Sosiaali- ja terveysterveyst

Ikäystävällinen Salo, Vanhuspalveluiden kehittämisohjelma 2020-2025
Kehitysvammahuollon kehittämisohjelma 2020-2024
Arkeen voimaa -työmalli
Lääkkeettömän unen hoitomalli

Kaupunkikehityspalvelut

Työllisyyden kuntakokeilu 2021 alkaen
Salon kaupunkikeskusta 2030
Salon liikenneturvallisuussuunnitelma 2021
Joukkoliikenteen palvelutason kehittämissuunnitelma 2017-2020

Hyvinvointisuunnitelman painopisteet ja tavoitteet

1 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen

Kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat vahvasti esillä lainsäädännössämme. Kuntalain (22 §) mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on mahdollisuus monipuolisesti osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Käytännön toteutuksesta voi jokainen kunta päättää itsenäisesti, mutta laissa luetellaan erikseen toimenpiteitä, joilla osallistumisesta ja vaikuttamisesta voidaan erityisesti edistää:

- 1) keskustelu- ja kuulemistilaisuudet sekä kuntalaisraadit
- 2) asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteiden selvittäminen ennen päätöksentekoa
- 3) palvelujen käyttäjien edustajien valitseminen kunnan toimielimiin
- 4) kuntalaisten mahdollisuudet osallistua kunnan talouden suunnitteluun
- 5) palvelujen suunnittelu ja kehittäminen yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa
- 6) asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteisen asioiden suunnittelun ja valmistelun tukeminen.

Lisäksi kuntalaissa (26 §, 27 § ja 28 §) on erikseen säädetty kunnanhallitusten velvollisuudesta asettaa kuntiin nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto varmistamaan näiden ryhmien osallistuminen ja vaikuttaminen kunnan toimintaan. Edustuksellisen demokratian rinnalle on myös jatkuvasti nousemassa uusia vaikuttamisen muotoja, jotka eivät välttämättä ole sidottuja aikaan tai paikkaan.

Kokonaistavoite: Erilaisten osallisuutta edistävien toimenpiteiden näkyväksi tekeminen sekä erilaisten osallisuusmenetelmien käyttö nykyistä laajemmin, mikä mahdollistuu mm. kouluttamalla toimijoita eri menetelmien käyttöön.

Tavoite 1.1. Salon kaupungin osallisuusmallin luominen

Salossa on käytössä monia osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäviä toimintatapoja, mutta näiden toimintatapojen kokonaiskoordinaatio puuttuu. Yksi keskeinen syy tähän on ollut se, että ennen 1.4.2020 voimaan tullutta organisaatiouudistusta, osallisuutta ei oltu selkeästi vastuutettu millekään palvelualueelle. Tällä hetkellä voimassa olevan organisaatiouudistuksen mukaan vastuu osallisuuden kokonaiskoordinaatiosta kuuluu viestinnän ja suhdetoiminnan palveluille ja siellä hyvinvointikoordinaattorille.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämisen osalta vuosille 2021 – 2025 laadittavan Salon kaupungin hyvinvointisuunnitelman tärkeimpänä tavoitteena on aluksi tunnistaa ja dokumentoida kaikki jo nyt Salossa käytössä olevat osallisuusmuodot sekä tältä pohjalta luoda Salolle oma, kaupungin ominaispiirteisiin pohjautuva osallisuusmalli sekä määritellä mitä osallisuus ja yhteisöllisyys juuri Salossa tarkoittavat.

Osallisuudelle ja yhteisöllisyydelle on monia erilaisia määritelmiä, joten käsitteistä sopiminen on tarpeen, jotta kaikilla, niin henkilöstöllä, luottamushenkilöillä, asukkailla ja muilla sidosryhmillä on yhteisesti jaettu käsitys salolaisesta osallisuusmallista.

Nykytilakuvauksen ja osallisuusmallin määrittelyn lisäksi on osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen myös kytkettävä kaupungin strategia- ja talousarvioprosesseihin sekä tunnistettava käytössä olevat resurssit sekä mahdolliset lisäresurssitarpeet.

Osallisuusmallin määrittelyn ja hyväksynnän jälkeen lähdetään suunnittelemaan ja toteuttamaan varsinaisia osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviä toimenpiteitä.

Sekä osallisuusmallin että toimenpiteiden valmistelussa osallistetaan niin henkilöstöä, luottamushenkilöitä, asukkaita kuin muitakin sidosryhmiä.

Toimenpide ja aikataulu: Luodaan osallisuusmalli vuosien 2022-2023 aikana. Muodostetaan poikkihallinnollinen osallisuustyöryhmä koordinoimaan työtä. Osallisuustyöryhmä toimii kaupungin hyte-työryhmän alaisuudessa.

Mittari: Osallisuusmalli on hyväksytty ja voidaan ottaa käyttöön v. 2023 aikana

Vastuutaho: poikkihallinnollinen osallisuustyöryhmä, hyvinvointikoordinaattori

Tavoite 1.2. Osallisuusosaamisen lisääminen ja jatkuva parantaminen

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittäminen on pitkälti kiinni kaupungin henkilöstön osaamisesta sekä johdon sitoutumisesta. Koko suunnitelmakauden aikana on tarpeen tarjota eritasoista perehdytystä aiheeseen niin henkilöstölle, ylimmälle johdolle kuin luottamushenkilöille eri toimielimissä.

Kaupungilla tulee myös olla valmius perehdyttää eri sidosryhmiä kaupungin osallisuusmalliin ja siihen kuuluviin toimenpiteisiin sekä kerätä palautetta mallin toimivuudesta ja tehdä tarvittavia muutoksia jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti.

Toimenpide ja aikataulu: Osallisuuskoulutuksen järjestäminen vuosien 2023-2024 aikana tarvittavalle henkilöstölle, johdolle ja luottamushenkilöille.

Mittari: Luottamushenkilöt ja kaupungin henkilöstö kokevat osallisuusmallin hyväksi ja käyttökelpoiseksi ja osaavat koulutuksen myötä toimia mallin mukaisesti valtuustokauden lopussa

Vastuutaho: Kaupunginjohtajan johtoryhmä, hyvinvointikoordinaattori

Tavoite 1.3. Salo yhdessä -osallistuvan budjetoinnin kehittäminen

Valtuustoaloitteen pohjalta Salossa kokeiltiin ensimmäisen kerran osallistuvaa budjetointia vuonna 2021 ja jatketaan 2022. Osallistuvan budjetoinnin määräraha on ollut 100 000 €/ vuosi.

Toimenpide ja aikataulu: Määräraha varataan vuosittain talousarvioon ja käytännöstä tulee pysyvä. Määrärahaa pyritään tarvittaessa kasvattamaan. Määrärahan käyttöehtoja pohditaan ja kehitetään poikkihallinnollisessa työryhmässä. Määrärahojen käytön ensisijaisena tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen eri tavoin.

Mittari: Määräraha on käytettävissä vuosittain koko valtuustokauden ajan. Määrärahojen käytölle määritellään erilaisia hyvinvointia edistäviä teemoja ja käytöstä raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa.

Vastuutaho: Talousarviovalmistelusta vastaavat, osallisuustyöryhmä

Tavoite 1.4. Osallisuuden työkalupakki & erilaisten osallisuuden menetelmien käyttöönotto

Kulttuurivähemmistöön kuulumisen, iän tai sairauden tuomat esteet tai esimerkiksi taloudelliset ja sosiaaliset syyt, kuten työttömyys, saattavat vaikuttaa siihen, että kaikilla ei ole yhtäläisiä osallistumismahdollisuuksia. Tästä syystä tarvitaan monenlaisia työvälineitä ja menetelmiä osallisuuden edistämiseen. Perustettavan osallisuustyöryhmän tavoitteena on koota erilaiset ryhmät huomioiva työkalu- ja menetelmäpakki kaikkien kaupungissa osallisuustyötä tekevien hyödynnettäväksi. Työkalupakkaa voivat hyödyntää vaikuttamistoimielimet ja erilaiset muut yhteistyöelimet ja siinä voidaan

kuvata esim. lähidemokratiatapaamisten järjestämistä kaupungin ylimmän johdon ja yhdistysten / asukkaiden välillä. Yhteistyön muotoja myös hyvinvointialueen vaikuttamistoimielinten kanssa lienee tarpeellista kuvata.

Toimenpide ja aikataulu: Osallisuustyöryhmä työstää työkalupakkia osallistaen työhön eri tahoja vuosien 2023-2024 aikana.

Mittari: Työkalupakki on valmis ja käytettävissä vuoden 2024 aikana

Vastuutaho: Osallisuustyöryhmä

Tavoite 1.5. Ennakkoarviointi päätöksenteon tukena

Ennakkoarvioinnin tavoitteena on jäsentää ja selventää valmistelu- ja päätöksentekotilannetta. Se tukee moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria kunnissa. Kunnanvaltuusto ja -hallitus sekä lautakunnat tekevät keskeisiä kuntalaisia koskevia päätöksiä. Salon kaupungissa on sisäinen ohje ennakkovaikutusten arviointien tekemiseen, joka on luettavissa:

<https://intra.salo.fi/sites/TyontekoaPalvelevaJohtaminen/SitePages/Päätösten-ennakkoarviointi.aspx>

Ennakkoarviointien tekemiseen ohjataan mm. terveydenhuoltolaissa (11 §), tasa-arvolaisissa (4§) ja YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa (3 artikla).

Päätöksentekoon tarvitaan useita erilaisia päätösvaihtoehtoja. Päätösesitysten läpinäkyvyys ja avoimuus edellyttävät vaihtoehtoisia päätösesityksiä ja arvioita, miten nämä erilaiset päätökset vaikuttavat kuntaan ja kuntalaisten elämään.

Toimenpide ja aikataulu: Asioiden valmistelijoille ja luottamushenkilöille järjestetään tarvittaessa koulutusta EVA:usten tekemiseen ja arviointiin. Kuntaliiton vaikutusten ennakkoarvioinnin sähköinen työkalu on kaikkien asioita valmistelevien käytettävissä.

Mittari: Vuosittain hyvinvointikertomuksessa raportoidaan (vuodesta 2022 alkaen), paljonko ennakkovaikutusten arviointeja on tehty eri lautakunnissa ja kaupunginhallituksessa. Vuosittain jokaisessa lautakunnassa sekä kaupunginhallituksessa on tehty vähintään yksi ennakkovaikutusten arviointi.

Vastuutaho: Talouspalvelut /kehittämissuunnittelija

Tavoite 1.6 Yhdistysten kaupungin tilojen pysyvän käytön periaatteista päättäminen

Kaupunginvaltuusto on 2011 (pykälä) päättänyt, että yhdistysten pysyvästi käyttämistä kaupungin tiloista peritään sisäisen vuokran suuruinen vuokra. Tätä päätöstä ei kaikilta osin ole noudatettu eikä yhdistysten kohtelu ole tasa-arvoista. Yhdistyksiä on kuultu asiassa kaupunginhallituksen päätöksellä (22.6.2020 § 277) v. 2020, mutta päätöksentekoon yhtenäisten käytäntöjen osalta ei ole edetty.

Kaupungin tilojen tarjoaminen yhdistyksille yhtenäisin toimintatavoin ja periaattein sekä sisäistä vuokraa edullisemmin hinnoin edesauttaa yhdistysten toimintaedellytyksiä ja kohtelee yhdistyksiä tasa-arvoisesti.

Toimenpide: Päätetään yhdistysten pysyvästi käyttämien kaupungin tilojen käyttöehdoista ja vuokrasta siten, että päätöksellä pyritään laajentamaan yhdistysten mahdollisuuksia käyttää kaupungin tiloja sekä kohdellaan yhdistyksiä tasa-arvoisesti.

Aikataulu ja mittari: Päätös tehdään vuonna 2023 ja se astuu voimaan vuoden 2024 aikana.

Vastuutaho: Hallintojohtaja, kiinteistöpäällikkö, tilojen käyttöä hallinnoivien palveluiden johtajat, hyvinvointikoordinaattori

2 Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö

Turvallisen ja viihtyisän elinympäristön avulla voidaan lisätä kuntalaisten hyvinvointia monin eri tavoin. Myös kartalle sijoitettavaa paikkatietoa voi hyödyntää kaupunkien ja myös Salon kaupungin hyvinvointisuunnittelussa. Hyvinvointisuunnittelussa tulisi näkyä kaikkien kunnan eri toimialojen tekemä hyvinvointityö liittyen esim. kaupungin infrastruktuuriin. Jatkossa kaupunkikehityspalveluihin liittyvä hyvinvoinnin edistämistyö on tärkeää tunnistaa nykyistä paremmin ja kehittää uusia tapoja mitata työn vaikuttavuutta.

Kaupunkiympäristöä osana hyvinvointia voidaan kuvata esim. sosiaalisesti kestävä kaupungin mallilla. Sosiaalisesti kestävässä kaupungissa ei ole olennaista pelkästään se, paljonko infraa ja erilaisia palveluita, osallisuustoimenpiteitä tai yksilön hyvinvoinnin edistämiseen liittyvää ohjausta kunta tarjoaa, vaan tärkeintä on se, minkä merkityksen kuntalaiset näille asioille itse antavat ja miten he kokevat niiden edesauttavan omaa hyvinvointiaan.

Mukaillen Kuitunen, S. (2019) Sosiaalisesti kestävä kaupunki

Terveydenhuoltolain (2010) 2 luvun 12 § mukaan "kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet, määriteltävä niitä tukevat toimenpiteet ja käytettävä näiden perustana kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveysosoittimia." Kunnan tulee luoda kuntakohtaiset paikallisiin olosuhteisiin sopivat poikkihallinnolliset hyvinvointimittarit ja esim. paikkatietoja käyttämällä voidaan löytää uusia mittareita laaja-alaisen hyvinvointityön mittaamiseen. Paikkatiedon käyttäminen kuntien hyvinvointityössä on varsin uusi asia.

Painopisteen kaksi suunnittelussa käytettiin keväällä kokeiluluontoisesti 2021 Suomen Ympäristökeskuksen kehittämää StrateGIS –menetelmää, jonka avulla sijoitettiin Salon kartalle kuudessa eri teemassa 32 eri indikaattorin mukaan satoja kohteita ja alueiden hyvinvointipotentiaalia pisteytettiin sen mukaan, millä etäisyydellä ne sijaitsivat erilaisiin indikaattoreihin verrattuna. Indikaattoreita olivat esim. leikkipaikat, kokoontumispaikat, rakennetut kulttuuriympäristöt ja julkiset taideteokset, joukkoliikenteen pysäkit, koulut ja päiväkodit, valaistut kulkuväylät ja kevyen liikenteen väylät, ulkoilureitit, lähivirkistysalueet ja luonnonsuojelualueet, vesistöjen läheisyys, hyvä ilmanlaatu, liikenneturvallisuus ja kierrätyspisteet. Kerätyllä materiaalilla voidaan kuvata Salon hyvinvointipotentiaalia eri alueilla ja suhteuttaa hyvinvointitekijöitä alueiden väestöpohjaan.

Hyvinvointitekijöitä rakennetussa ympäristössä on varsin paljon. Arkiympäristöjä voidaan rakentaa hyvinvointia edistäviksi (esim. kävelyä ja pyöräilyä suosivat olosuhteet, lähiliikuntapaikat) ja rakenteiden avulla ehkäistä kansansairauksia, kuten diabetesta.

Kokonaistavoite: Viihtyisä ja turvallinen ympäristö sekä helposti saavutettavat palvelut lisäävät salolaisten hyvinvointia

Tavoite 2.1: Luonnossa virkistäytymisen ja liikkumisen ympäristöjen kehittäminen

Keskeisintä: Luontopalvelujen organisointi kaupunkiorganisaatiossa & monipuolisten luonnossa liikkumisen ja virkistäytymisen mahdollisuuksien tarjoaminen asukkaille ja vieraille.

Toimenpide 1: Ilmasto- ja ympäristöohjelman 2021-2025 toteuttamisen kautta hyvinvoinnin lisääminen

- aikataulu ja mittari: varataan vuosille 2022-2024 riittävät resurssit ohjelman toteuttamiseen ja ohjelman toteutumisen seuranta tehdään vuosittain. Hyvinvointikertomuksessa raportoidaan vuosittain hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät ja tunnistetut ohjelman toteuttamiseen liittyvät toteutuneet toimenpiteet
- vastuutahot: ohjelmassa määritellyt

Toimenpide 2: Ulkoilureittien (ei sisällä kuntoratoja) ja niiden saavutettavuuden ja käytettävyyden kehittäminen ja kumppanuuksien vahvistaminen eri toimijoiden kanssa

- aikataulu ja mittari: kehittämistoimintaa tehdään koko valtuustokauden ajan. Mitataan asiakastyytyvää valtuustokausittain ja raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa toteutuneet uudet reitit (myös yhteistyönä tehdyt) sekä reittien kokonaismäärä salo.fi/retkeilykohteet sivustolla.
- vastuutaho: liikuntapalvelut yhteistyössä kaupunkikehityspalveluiden kanssa

Tavoite 2.2: Sujuvan ja turvallisen liikkumisen edistäminen sekä kävelyn ja pyöräilyn osuuksien kasvattaminen kulkumuotovalinnoissa

Keskeisintä: Kävelyn ja pyöräilyn turvallisten ja esteettömien olosuhteiden kehittäminen ja lihasvoimin tapahtuvan liikkumisen sekä joukkoliikenteen käytön lisääminen.

Toimenpide 1: Palveluliikenteen laajempi markkinointi kunnan eri asiakasryhmille ja käytön lisääntyminen
Tarjotaan ikääntyneille, liikuntarajoitteisille ja soveltuvin osin myös vammaisille sekä muille palvelun tarvisijoille vaivaton mahdollisuus asiointiin, virkistäytymiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen suoraan kotoa takaisin kotiin. Tiedotetaan palveluliikenteen käytännöistä aktiivisesti suoraan kohderyhmille.

- mittari: palveluliikenteen käyttäjien määrän kasvu
- vastuutaho: liikennepalvelut, vammaispalvelut, vanhuspalvelut

Toimenpide 2: Entisiin kuntakeskuksiin rakennetaan erityisesti polkupyörille turvallinen ja laadukas liityntäpysäköintipaikka (huomioiden myös autot ja mopot).

- mittari ja aikataulu: rakennetut uudet liityntäpysäköintipaikat, ensimmäisenä Perniö ja Pertteli v. 2022-2024 ja sen jälkeen pienemmät kuntakeskukset
- vastuutaho: yleisten alueiden kehittäminen ja kunnossapito

Toimenpide 3: Liikenneturvallisuussuunnitelman 2021 toimenpideohjelman toteuttaminen

- Tavoitteena 50 % vähemmän kuolleita ja vakavasti loukkaantuneita vuosina 2020-2030, vuoden 2009-2019 tasoon verrattuna.
- mittari ja aikataulu: kuolleiden ja vakavasti loukkaantuneiden määrä aikavälillä 2021-2024 vs. 2009-2019 taso sekä muut suunnitelmaan kirjatut tavoitteet
- vastuutaho: yleisten alueiden kehittäminen ja kunnossapito ja eri sidosryhmät

- kohderyhmä: erityisesti nuoret vuosina 2022-2023

Toimenpide 4: Kevyen liikenteen väylien ja keskustan katujen esteettömyyden kehittäminen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kulkumuoto-osuuden kasvattaminen

- mittarit ja aikataulu:
  - keskustan katu ympäristön yleissuunnitelman (2035, hyväksytty 2018) mukaisesti kehitetään esteetöntä jalankulku ympäristöä, yleissuunnitelman toteutuminen vaiheittain
  - tehdään jatkuvasti pieniä toimenpiteitä (esim. luiskat, reunakiveykset, päällysteet) kuntalaisten esittämien ja tarpeellisten kohteiden osalta
  - salolaisten kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kulkumuoto-osuus kaikista tehdyistä matkoista nousee vuoden 2016 26 %:sta 30 % prosenttiin vuoteen 2025 mennessä. Henkilöauton osuus laskee samassa suhteessa.
- vastuutaho: kaupunkikehityspalvelut

Tavoite 2.3: Viihtyisän ja hyvinvointia lisäävän lähi-/kaupunkiympäristön kehittäminen

Keskeisintä:

Kaupungin keskustan, kaupunginosien ja kylien ympäristöjen kehittäminen ja esille tuominen osana viihtyisää kaupunkikuvaa ja kaupunkiympäristöä

Toimenpide 1: Viihtyisän kaupunkikeskustan kehittäminen turvallisena ja eri-ikäisten kokoontumisiin houkuttelevana ympäristönä

- mittari: tehtyjen suunnitelmien/ohjelmien toimenpiteiden toteuttaminen vaiheittain (esim. Salon kaupunkikeskusta 2030, esim. jokivarren kehittäminen välillä tori-Vuohensaari) ja taloudellisten resurssien varaaminen talousarvioihin
- vastuutaho: kaupunkikehityspalvelut yhteistyössä muiden palveluiden kanssa

Toimenpide 2: Kaupunginosien ja kylien ja näissä toimivien kaupunkiyhteisöjen profilointi ja esille tuominen viestinnällisesti osana viihtyisää ja vetovoimaista kaupunkia

- mittarit ja aikataulu:
  - eri kylistä tehtyjen sähköisten markkinointikonaisuuksien kävijäliikenteen kehitys 2022-2024
  - eri kylien tervetuloa-kylltien kehittäminen yhteistyössä kylien yhteisöjen kanssa v. 2025 mennessä
- vastuutaho: viestintäpalvelut yhteistyössä eri kaupunginosien & kylien yhteisöjen kanssa

Toimenpide 3: Lähivihreän lisääminen ympäristössä

- mittari ja aikataulu: hoitokäytäntöjen kehittäminen ja monimuotoisuuden lisääminen Ilmasto- ja ympäristöohjelman tavoitteiden ja aikataulun mukaisesti.
- vastuutaho: kaupunkikehityspalvelut/ viheraluetiimi

Toimenpide 4: Sisääntuloväylien (Hämeentie, Mariankatu, Tehdaskatu) muuttaminen bulevardikaduiksi/ katupuiden lisääminen keskustan osayleiskaavan tavoitteiden mukaisesti.

- mittari ja aikataulu: osayleiskaavan tavoitteiden mukaisesti
- vastuutaho: kaupunkikehityspalvelut/ viheraluetiimi

Toimenpide 5: Monimuotoisten puistoalueiden esteettömyyden ja saavutettavuuden edelleen kehittäminen

- mittari ja aikataulu: Peruskorjattavissa ja uusissa perustettavissa puistoissa puistokäytävät ja muut alueet, joissa liikutaan, toteutetaan jatkuvana työnä mahdollisimman esteettömiksi. Valaistuksen tarve ja kehittäminen otetaan jatkuvasti suunnittelukohteissa huomioon.

- vastuutaho: viheraluetiimi

Toimenpide 6: Päiväkotien pihojen yhtenäisyyden ja toimivuuden kehittäminen

- mittari ja aikataulu: turvalliset aidat (korkeus 120 cm) ja portit kaikissa päiväkodeissa ja turvallinen valaistus kaikkien päiväkotien piholla sekä lasten monipuolisen liikkumisen mahdollistaminen piholla jatkuvana työnä.
- vastuutaho: sivistyspalvelut, tilapalvelut

Toimenpide 7: Prosenttitaiteen toteuttaminen kaupungin rakennushankkeissa

- mittari: periaatteen johdonmukainen käyttö uusinvestointien rakennushankkeissa, tilinpäätöksiin kirjattavat toteutuneet investoinnit. 0,5 % -1 % hankkeiden rakentamisen kustannuksista käytetään taidehankintoihin.
- vastuutaho: kaupunginvaltuusto (talousarviot), kulttuuripalvelut, tilapalvelut

Toimenpide 8: Salon julkisen taiteen ohjelman tekeminen ja hyväksyminen

- mittari ja aikataulu: ohjelma valmistuu viimeistään 2025
- vastuutaho: kulttuuripalvelut

Toimenpide 9: Asuntopoliittisen ohjelman 2030 toteuttaminen mm.

- kaupungin kaikille asukkaille on tarjolla elämäntilanteeseen sopiva asunto viihtyisässä ja toimivassa asuinympäristössä
- asunnottomuuden väheneminen toimenpideohjelman avulla
- hyvän yhteistyön toteuttaminen asumispalveluja tuottavien tahojen kanssa
- vastuutaho: kaupunkikehityspalvelut

3 Terveellisten elin- ja elämäntapojen edistäminen

Kokonaistavoite: Kaupunki edistää erilaisin toimin eri-ikäisten kuntalaisten hyvän arkirytmien ja hyvinvointia edistävien elin- ja elämäntapojen noudattamista, minkä avulla ehkäistään terveyshaittojen syntyä ja niiden kasvua.

Koko väestö

Tavoite 3.1. Kaupungin toiminnassa etsitään jatkuvasti tapoja, joilla kaupunkilaiset voivat ylläpitää hyvinvointia edistäviä ihmissuhdeverkostoja ja mahdollistetaan terveitä elintapoja tukevaa yhteistyötä esim. kolmannen sektorin ja muiden alueen toimijoiden kanssa.

Toimenpide 1: Hyvän mielen kunta - hanke

- Salo on vuoden 2022 loppuun asti (ainakin) mukana MIELI ry:n Hyvän mielen kunta - hankkeessa, jossa pyritään luomaan kunnille työkalupakkia mielen hyvinvoinnin edistämiseen kunnan eri toiminnoissa, <https://mieli.fi/mieli-ry/hankkeet/hyvan-mielen-kunta-hanke/>. Hankkeen vaikutukset Salon kaupungissa selviävät hankkeen etenemisen myötä. Vuonna 2022 Salossa keskitytään erityisesti lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin edistämiseen hankkeen tarjoamin apu työkaluin.

Tavoitteen 3.1. toimenpiteitä täydennetään suunnitelman jatkovuosille v. 2023 alkaen.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021-2025 on valmistunut ja hyväksytty loppuvuonna 2021. Suunnitelman avulla ohjataan, kehitetään ja johdetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointityötä. Valtakunnallisessa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tavoitteena on mm. lasten, nuorten ja perheiden tuen, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytysten vahvistaminen ja raskaiden palveluiden tarpeen vähentäminen. Lisäksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on huomioitu YK:n lasten oikeuksien sopimus, jonka pohjalta UNICEF on luonut lapsiystävällisen kuntamallin.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteeksi asetettiin Salon saaminen mukaan UNICEF:in lapsiystävällinen kunta -malliin ja sitä kautta sitouttaa koko kaupunki aktiiviseen kehittämistyöhön lapsen oikeuksien edistämiseksi. Kaupunginhallituksen päätöksellä hakemus on lähetetty lokakuussa ja syksyyn 2022 asti on meneillään nykytilan kartoitusvaihe, joka tehdään monia eri tahoja ja myös lapsia ja nuoria osallistaen.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipalveluja tarjotaan kaupungin toimin mm. lastenneuvolassa, varhaiskasvatuksessa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja perusopetuksessa, nuorisopalveluissa sekä vapaa-aikapalveluissa. Perheiden palveluihin kuuluvat sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain perusteella järjestettävät kokonaisuudet.

Tavoite 3.2 Lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin ja kokonaishyvinvoinnin tukeminen ja terveyserojen kaventaminen

Toimenpide 1: Vahvistetaan toimia, joilla lasten ja nuorten ahdistuneisuus, masentuneisuus ja yksinäisyys vähenevät

Ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta lisäävät yksinäisyys, väsymys ja liian vähäinen uni sekä huonot terveystottumukset (esim. liikkumattomuus, ruokarytmi ja päihdemyönteisyys Salossa erityisesti nuuskaa ja kannabista kohtaan) sekä vanhemmuuteen liittyvät ongelmat. Haasteena on myös lasten ja nuorten lukutaidon heikkeneminen lukutaidon osaamistulokset ovat laskussa. Huono lukutaito ja sitä seuraava pärjäämättömyys aiheuttavat myös ahdistuneisuutta.

- Keinot ja mittarit:
  - Unicefin Lapsiystävällinen kunta- mallissa luodun Salon toimintasuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen kaupungin organisaatiossa. Toimenpiteiden toteuttamiseen sitoutuu koko organisaatio.
mittari: Unicefin Lapsiystävällinen kunta- mallin mukainen seuranta ja arviointi. Tavoitteena saada kaupungille Lapsiystävällinen kunta- tunnustus.
  - Perusopetuksessa lukuvuoden 2022-2023 teemana on Mielen hyvinvointi ja MIELI ry:n kanssa järjestetään syksyllä 2022 koulutuksia Hyvän mielen taitomerkin käytöstä, mittari alla.
  - Vuonna 2021 hyväksytyyn ehkäisevän päihdetyön suunnitelman toimeenpano lasten ja nuorten osalta koko valtuustokauden aikana.
mittari: toteutuneet toimenpiteet vuosittain
  - Puheeksi otto ja haasteiden (kiusaaminen, yksinäisyys, lähisuhdeväkivalta, mieliala, päihteet, haitallinen pelaaminen) varhainen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen kaikilla lapsia, nuoria ja perheitä kohtaavilla tahoilla.
  - Lukutaitoa vahvistavien toimenpiteiden toteuttaminen koko valtuustokauden ajan: esim. Lukeva Salo-hankkeet, yläkoululaisten lukutaidon kehittäminen, kirjastojen ja koulujen yhteistyön kehittäminen, sanataiteen taiteen perusopetuksen aloittaminen kansalaisopistossa 2023.
mittari: vuosittaiset vuosiluokkaseulat FUNA 3-9 lk lukutaidon osalta
  - Harrastamisen lisääminen: peruskouluikäisten harrastamisen Suomen mallin - toteuttaminen, toiminnan kehittäminen poikkihallinnollisesti, monikanavaisen tiedottamisen lisääminen ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen. Suositetaan ilmoittautumisissa ja toiminnan järjestelyissä niitä lapsia ja nuoria, joilla ei ole ryhmäharrastuksia.
mittari: Mun juttu-harrastustoimintaan vähintään yhden lukukauden / kurssin ajan osallistuneiden lasten ja nuorten prosentuaalinen osuus kasvaa, harrastamattomien lasten ja nuorten osuus pienenee.

- Lisätään lasten ja nuorten liikkumista ja tuetaan keinoja jatkaa liikuntaharrastusta aikuisikään asti. Tehdään pitkän tähtäimen suunnitelmia poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä järjestöjen kanssa. Kouluissa tehdään terveydenhuollon toimesta LIIKKU- läheteitä liikuntaneuvontaan niistä oppilaista, joilla Move-mittausten tulokset ovat heikot ja liikkuvuudeltaan kaikilta osa-alueilta heikot tulokset saaneet lapset ohjataan kuntoutukseen.
mittari: Move-tulosten perusteella huonokuntoisten 5. ja 8. lk oppilaiden osuus pienenee (2021 huonokuntoisten osuudet 34,5 % ja 44,8%), 8 lk kouluterveyskyselyissä alle 1 t / viikossa liikkuvien osuus pienenee.
- Tuetaan hyvää arjen ruokarytimiä ja lihavuuden ehkäisyä, kts. toimenpiteet 2 ja 3.
- Laadukkaan etsivän nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminnan toteuttaminen.
mittari: Sovari- vaikuttavuusmittarin tulokset Salon etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan osalta.
- vastuutahot: koko kaupungin organisaatio (sisältäen luottamushenkilöt), sivistyspalvelut, terveyspalvelut, ehkäisevän päihdetyön yhteistyöryhmä, poikkihallinnollinen liikunnan edistämisen työryhmä (ns. Move-työryhmä)
- mittarit toimenpiteen 1.osalta: Kouluterveyskyselyjen muutos vuosina 2019, 2021, 2023, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen hyvinvointiprofiilikyselyt (3-9 lk) eri vuosina.
- aikataulu: Pääosin koko valtuustokauden ajan

Toimenpide 2: Tasataan alueellisia eroja jalkauttamalla ravitsemussuositukset varhaiskasvatukseen ja kouluihin

- Kirjataan ravitsemussuositukset varhaiskasvatussuunnitelmaan elokuusta 2022 alkaen ja koulujen opetussuunnitelmaan lukuvuodelle 2023-2024 kaupunkitason kirjauksina.
- Koulujen ruokakasvatussuunnitelmat tehdään monialaisena yhteistyönä
- Lasten ruokailujen alueelliset eroavaisuudet päiväkotien ja koulujen välillä tasaantuvat, kun tuetaan varhaiskasvatuksen ravitsemussuositusten jalkauttamista ja kouluruokailuun osallistumista sekä luodaan toimintamalli henkilökunnan kouluttamiseen
- mittari ja aikataulu: lasten ravitsemuksen ohjausryhmä määrittelee tarkemmin
- vastuutaho: lasten ravitsemuksen ohjausryhmä, sivistyspalvelut

Toimenpide 3: Lasten ja nuorten lihavuuden ehkäisy poikkihallinnollisin toimenpitein

- Lasten ja nuorten ravitsemuksen ohjausryhmä kirjaa tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset tarkemmin
- Ehkäistään lasten ja nuorten ylipainoa jatkamalla liikuntaneuvonta- ja liikuntaryhmälähetekäytäntöjä ja elintapaohjausta.
- Terveystieteiden ammattilaiset tunnistavat lihavuuden kehittymisen varhaisvaiheessa ja ottavat elintavat puheeksi perheitä tukevalla tavalla.
- mittari ja aikataulu: kouluikäisten lasten ja nuorten lihavuus vähenee vuoden 2024 loppuun mennessä, terveyspalvelujen pituus/paino ja BMI-mittarit, kouluterveyskyselyjen tulosten muutos 2019, 2021 ja 2023
- vastuutaho: lasten ravitsemuksen ohjausryhmä, terveyspalvelut, liikuntapalvelut

Tavoite 3.3. Lisätään lapsiperheiden, lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen saavutettavuutta

Toimenpide 1: Kehitetään pienten lasten ja perheiden päivittäisen liikkumisen mahdollisuuksia

- Liikuntaan tutustuminen varhaiskasvatuksessa eri hankkeiden kautta (esim. Ihanasti pihalla -malli pysyväksi toimintatavaksi). Liikuntaa lähiympäristössä eri vuoden aikoina, kulttuuripolkuja, luontoliikuntaa ja ulkona liikkumisen lisäämistä kehitetään ja toteutetaan moniammatillisesti.
- perheiden liikuntaneuvontaa kehitetään moniammatillisesti
- mittari ja aikataulu: päiväkotiryhmien varhaiskasvatussuunnitelma sisältää myös laaditun liikuntasuunnitelman, jota arvioidaan säännöllisesti koko valtuustokauden ajan
- vastuutaho: varhaiskasvatuspalvelut, vapaa-aikapalvelut, yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Toimenpide 2: Lisätään matalan kynnyksen kulttuuri- ja nuorisopalveluiden ja perheiden palveluiden tarjontaa ja niistä tiedotusta kohderyhmää kuunnellen

- Järjestetään matalan kynnyksen kulttuuripalveluja sekä mahdollisuuksia lasten ja nuorten itse tuottamalle taiteelle ja kulttuurille
- Kohdennetaan tiedotusta suoraan lapsille, nuorille ja perheille
- Lisätään kulttuuriharrastusten ja -palveluiden saavutettavuutta esim. toteuttamalla kulttuurikasvatussuunnitelmaa päiväkodeissa ja kouluissa sekä toteuttamalla harrastustoimintaa Saavutettava taideharrastus -merkin periaatteiden mukaisesti kulttuuripalveluissa, kansalaisopistossa ja musiikkiopistossa
- mittarit ja aikataulu: Ko. kulttuuripalvelujen toteutukseen varataan riittävät resurssit vuosittain ja resursseja pyritään kasvattamaan.
- vastuutaho: sivistyspalvelut
- Toteutetaan laadukasta avointa nuorisotyötä.
mittari: Valtakunnallisen toiminnassa mukana olevien nuorten kyselyn tulokset Salon osalta verrattuna muiden kuntien tuloksiin.
vastuutaho: nuorisopalvelut
- Perhekeskusverkoston tarjoamien moniammatillisten palveluiden tiedottaminen ja tutuksi tuominen. Vuorovaikutteisten palveluiden lisääminen ja perheiden aktivoiminen yhteiseen tekemiseen.
- Lapset puheeksi -menetelmän käyttö, jolla lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa keskustellaan lapsesta vanhemmuudesta kattavasti
- Ennaltaehkäisevän perhetyön Ihmeelliset vuodet-toiminnan jatkaminen ja palvelusta hyötyvien perheiden tavoittaminen, toiminnan uudelleen aktivointi koronan jälkeen.
- mittari ja aikataulu: ennaltaehkäisevän perhetyön toiminnot jatkuvat vähintään nykyisessä laajuudessaan HVA uudistuksen jälkeen ja niitä kehitetään edelleen yhteistyössä kaupungin toimijoiden kanssa
- vastuutaho: sosiaalityön perheiden palvelut, terveyspalvelut, sivistyspalvelut

Työikäiset

Kroonisten sairauksien yleistyessä elintapojen ja omahoidon merkitys väestön terveyden edistämässä ja asiakkaiden kohtaamisessa kasvaa.

Työikäisen väestön toimintakykyä ja terveyttä heikentävät mm. epäterveellinen ruokavalio, mielenterveysongelmat, pitkittynyt työttömyys, tupakointi ja liiallinen alkoholin käyttö sekä liian vähäinen liikkuminen ja liiallinen istuminen. Nämä ovat yhteydessä myös useimpiin kansansairauksiin. Vain pieni osa väestöä (miehistä 14 % ja naisista 22 %) käyttää kasviksia ja hedelmiä suositusten mukaan. Neljä viidestä miehestä käyttää punaista ja prosessoitua lihaa suosituksia enemmän (Ravitsemus Suomessa - FinRavinto 2017 -tutkimus). Suomalaiset viettävät nykyään jo n. 75 % valveillaoloajastaan paikoillaan ja vain n. 10 % noudattaa aikuisväestön liikuntasuosituksia kestävyysliikunnan ja lihaskuntoa vahvistavan liikunnan yhdistelmästä (H.Helajärvi 2022).

Elintapaohjaus nähdään keskeisenä toimintatapana hyvinvointialueiden tulevaisuuden työssä. Elintapaohjaus vaatii onnistuakseen myös kunnassa tehtävää työtä sekä laaja-alaista yhteistyötä esim. kolmannen sektorin kanssa. Elintapaohjausta tulee järjestää sekä työelämässä että työelämän ulkopuolella oleville. Työelämässä olevien osalta työterveyshuollon palvelut ovat keskeisessä asemassa. Omaehtoiset sähköiset terveystarkastukset palvelevat erilaisiin terveystarkastuksiin ja ryhmätoimintoihin osallistuvia sekä omien alkavien terveyshaittojen ennaltaehkäisyä.

Tavoite 3.4. Työikäiset tunnistavat oman hyvinvointinsa kehityskohteet ja kantavat vastuuta omista valinnoistaan

Toimenpide 1: Elintapaohjaus säilyy vähintään nykyisellä hyvällä tasolla Salon kaupungin asukkaille

Salossa ollaan elintapaohjauksen eri käytännöissä monessa eri asioissa edelläkävijöitä ja kaupungissa on kehitetty monia uusia käytäntöjä, jotka ovat vakiintuneet ja joiden jatkuminen hyvinvointialueuudistuksen jälkeen edistää kuntalaisten hyvinvointia.

- Ruokavalio, liikunta, hyvän unen laatu, päihteettömyys ja stressin hallinta yhdessä painon laskun kanssa ovat sekä yksilöllisessä että ryhmämuotoisessa elintapaohjauksessa painopistealueita. Usein ohjaus on moniammatillista ja voi toteutua myös ns. tietoisuutta kuntalaisille jakamalla. Elintapaohjauksessa myös vertaistuen käyttö ja hyödyntäminen on usein mahdollista.
- Unihoitajakoulutuksen saaneita hoitajia on koulutettu Salossa. Liikuntaneuvonta-lähetekäytäntöjä ja Arkeen voimaa-toimintaa jatketaan ja ravitsemusneuvontaa ja ohjausta jatketaan eri tahoilla. Elintapaohjausta annetaan vastaanotoilla ja ryhmissä sekä erilaisilla kuntalaisille maksuttomilla digialustoilla
- Savuttomuushoitajille on mahdollisuus päästä saamaan tukea tupakoinnin lopettamiseen. Ennaltaehkäisevä päihdesuunnitelman mukaisesti kaikilla työikäisiä asiakkaita kohtaavilla on tavoitteena asiakkaan tietoisuuden lisääminen päihde- ja pelihaitoista sekä omaan hyvinvointiin vaikuttavista riskitekijöistä.
- Tyypin 2 diabeteksen paras hoito on ennaltaehkäisy. Seulonta on pidettävä mielessä myös muiden vastaanottokäyntien yhteydessä. Tyypin 2 diabetes ja sen liitännäissairaudet voidaan ehkäistä tai puhkeaminen siirtää puuttamalla riskitekijöihin potilasvastaanotoilla ja terveystarkastuksissa.
- Tavoite ja mittari: Elintapaohjaus säilyy Salossa nykyisellä hyvällä tasolla HVA uudistuksen jälkeen. Mittarina esim. diabetesasiakkaiden määrä, eri aihealueiden ryhmätoimintojen määrä ja osallistujat, liikuntaneuvottavien määrä, asiakkaiden mahdollisuus osallistua ryhmiin säilyy entisellään
- Vastuutaho: terveyspalvelut, liikuntapalvelut, hyvinvointikoordinaattori

Toimenpide 2: Digipalvelujen kehittäminen, esim. Omaolo sekä muut sähköiset terveystarkastukset ja etävalmennukset

- Omaolo jalkautetaan enemmän terveystarkastuksiin ja asiakkaiden tietoisuus erilaisista sähköisistä palveluista kasvaa. Sähköiset tarkastukset ohjaavat asiakkaan riittävän varhaisessa vaiheessa jatkohoitoon, jos tarkastuksen tulosta osoittaa esim. riskiä sydänsairauksiin, alkavaa metabolista oireyhtymää tai mielenterveyden haasteita
- Monipuolinen Terveyskylä toimii luotettavana tiedon jakamisen kanavana kuntalaisten avuksi
- Erilaiset verkkokurssit antavat vinkkejä ja tukea esim. pitkäaikaissairauksien sekä muuhun omahoitoon
- Etäohjattua liikuntaa ja perhevalmennusta sekä painonhallintaa voidaan kehittää edelleen
- Terveyschat pysyy matalan kynnyksen kanavana tavoittaa terveydenhuollon ammattihenkilöitä,
- Mittari: Kaupungin toimijoilla on mahdollisuus osallistua erityisesti niiden sähköisten palvelujen kehittämiseen, joissa hyvinvointitavoitteet ovat hyvinvointialueen ja kaupungin yhteisiä
- Vastuutaho: Terveyspalvelut ja terveyden edistämistä tukevat kaupungin palvelut

Tavoite 3.5 Työnhakijoiden työ- ja toimintakyvyn paraneminen ja työllistyneiden osuuden kasvu

Toimenpide 1: Työllisyyden kuntakokeilun avulla tavoitetaan ensisijaisesti hyvinvointipalvelujen tarpeessa olevat työnhakijat. Laaja yhteistyö sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa jatkuu tavoitteena moniammatillinen kuntoutus kohti avoimia työmarkkinoita sekä työkyvyn arviointia.

Toimenpide 2: Moniammatillisen yhteistyön ja palveluohjauksen avulla parannetaan työnhakijoiden työllistymisen mahdollisuuksia tavoitteena työllistyneiden osuuden kasvu.

Toimenpide 3: Jatkuvan oppimisen hanke maahanmuuttajataustaisille työnhakijoille

Kansalaisopiston hanke mahdollistaa yksilöllisen ohjauksen ja suunnitelman tekemisen työllistymisen edistämiseksi. Työnhakijat osallistuvat vapaana sivistystyönä järjestettävään koulutukseen sekä saavat yksilöllistä ohjausta palvelutarpeen mukaisesti tavoitteena luoda ehkä polku työelämään. Kohderyhmänä ovat kaupungin työllisyyspalveluihin siirtyneet maahanmuuttaja-asiakkaat (n. 600), joista 8-10 % tavoitellaan hankkeen asiakkaiksi.

mittarit: Kuntakokeilussa määritellyt sekä jatkuvan oppimisen hankkeeseen osallistuneiden asiakkaiden määrä ja jatkosuunnitelmien toteutuminen.

aikataulu ja vastuutaho: Kuntakokeilu on käynnissä vuoden 2024 loppuun asti, jatkuvan oppimisen hanke v. 2022 loppuun. Vastuussa kaupungin työllisyyspalvelut ja kansalaisopisto.

Tavoite 3.6 Maahanmuuttajat kotoutuvat Saloon ja heidän hyvinvointinsa on valtaväestön tasolla

Toimenpide 1: Maahanmuuttajien kotouttamisohjelman 2020-2024 toteutuminen

- Toimitaan ohjelmassa asetettujen kehittämistavoitteiden mukaisesti. Kehitetään lisäksi esim. seuraavia toimenpiteitä:
  - Perusopetusikäisten valmistavaan opetukseen osallistuneiden joustavaa perusopetukseen siirtymistä kehitetään
  - Kansalaisopiston vapaan sivistystyön kurssitarjonta tehdään paremmin tutuksi maahanmuuttajille. Lisäksi monikulttuuriset tapahtumat ja työpajat sekä taiteen ja kulttuurin keinot niissä kulttuuri-identiteetin säilymisen tukena ja tuomaan vierasta tutuksi kantasuomalaisille.
  - Aikuisten perusopetuksen alku- ja päättövaiheen koordinaation parantaminen
  - Järjestetään liikuntaryhmiä maahanmuuttajille
- mittarit: Kotouttamisohjelman kehittämistoimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain ohjelman laadinnasta vastanneen työryhmän toimesta. Yhteenveto kirjataan hyvinvointikertomukseen vuodesta 2022 alkaen
- vastuutaho: kotouttamisohjelman työryhmä, sosiaalipalvelut, työllisyyspalvelut, sivistyspalvelut

Ikääntyneet

Tulevaisuudessa väestön ikääntymisestä johtuva palveluntarpeen kasvu riippuu siitä, miten ikääntyneiden terveys ja toimintakyky jatkossa kehittyvät. Iäkkäiden toimintakykyä heikentävät erityisesti muistisairaudet. Muita haasteita asettavat mm. lihavuuden lisääntyminen, alkoholin ja muiden päihteiden käytön yleistyminen.

Ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen tapahtuu monelta osin moniammatillisessa yhteistyössä. Iäkkään ihmisen toimintakykyä ylläpidetään erilaisin ennaltaehkäisy- ja kuntoutuksen keinoin. Toimintakykyä edistävät esimerkiksi sairauksien ehkäiseminen terveystarkastuksin, hyvä ja monipuolinen ravitsemus sekä uni ja päihteetön elämä. Erittäin tärkeää on päivittäisen liikkumisen ja arkielämän aktiivisuuden tukeminen. Toimintakykyongelmien varhainen tunnistaminen puuttuminen ja turvallinen elinympäristö ja kaatumisten ehkäisy ovat ikäihmisen toimintakyvylle tärkeitä. Kun toimintakyky heikkenee, sitä tuetaan tarpeenmukaisin palveluin ja huolellisesti valituin apuvälinein.

Osallistuminen erilaisiin harrastustoimintoihin yhdessä muiden kanssa ja vaikutusmahdollisuudet ikääntyneiden palveluiden järjestämisessä lisäävät hyvinvointia. Ikääntyneille suunnattuja kulttuuripalveluita toteutetaan yhteistyössä vanhuspalveluiden kanssa mm. järjestämällä erilaisia tapahtumia ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä.

Tavoite 3.6. Ikääntyneiden yksinäisyyden ehkäisy ja toimintakyvyn ylläpitäminen

Ikäkeskuksissa tarjotaan ikääntyneille sosiaalista yhdessäoloa ja erilaista toimintaa sekä tiedotusta ikääntyneiden palveluista sekä tuetaan kotona asumista.

Toimenpide 1: Ikäkeskustoiminta jatkuu ja sitä pyritään laajentamaan yhteistyössä kaupungin eri palvelujen, hyvinvointialueen, yhdistysten, seurakunnan ja muiden toimijoiden kanssa.

- mittari: Ikäkeskustoiminnan jatkuminen ja kehittyminen hyvinvointialueuudistuksen jälkeen.
- vastuutaho: vanhuspalvelut v. 2022

Hyvinvointipiste Linjurin painopisteenä on terveyden edistäminen sekä siihen liittyvä neuvonta ja ohjaus. Se parantaa kunnallisen terveydenhuollon asiakaslähtöisyyttä sijainnillaan ihmisten jokapäiväisessä ympäristössä sekä joustavalla palveluun pääsyllä jonottamatta ja ilman ajanvarausta. Lähtökohtana on ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen ja-asiakasryhmien tavoittaminen teematoiminnalla.

Toimenpide 2: Hyvinvointipiste Linjurin toiminta jatkuu ja ikääntyneille on siellä jatkossakin tarjolla matalan kynnyksen terveysneuvontaa, jota tehdään yhteistyössä kolmannen sektorin yhdistysten (esim. Sytyn jäsenyhdistykset), hyvinvointialueen vanhuspalvelujen, vapaa-aikapalvelujen ym. kanssa

mittari: Hyvinvointipiste Linjurin toiminnan jatkuminen ja kehittäminen hyvinvointialueudistuksen jälkeen

vastuutaho: terveyspalvelut v. 2022, jonka jälkeen yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Toimenpide 3: Ikääntyneiden terveystarkastusten ja hyvinvointikyselyjen jatkaminen ja niiden kautta ohjaaminen tarvittavien palvelujen piiriin

Mittari ja aikataulu: Toteutus vuosittain 80-vuotiaille, jotka päättävät itse osallistumisestaan.

Vastuutaho: terveyspalvelut

Toimenpide 4: Ikääntyneiden liikkumisen tukeminen ja kaatumisten ehkäisy

- Aktiiviseen elämäntapaan kannustaminen eri tahoilla ja liikuntaryhmistä tiedottamista aktiivisesti.
- Edullisten liikuntapalvelujen tarjoaminen (ikäntyneiden ohjattu liikunta ja ikääntyneille soveltuvat liikuntapaikat) ympäri kaupunkia yhteistyössä yhdistysten ja muiden tahojen kanssa
- Iäkkäille henkilöille ja heidän omaisilleen ja läheisilleen järjestetään matalan kynnyksen asiantuntijapalveluja kaatumistapaturmien ehkäisemiseksi. Vastaanotoilla, kuntoutuksessa ja kotihoidossa apuna voidaan käyttää muun muassa Terveyskylän Kuntoutumistalon- Kaatumisen ehkäisyyn ohjausvideota
- vastuutaho: liikuntapalvelut, terveyspalvelut, vanhuspalvelut
- mittari: kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät tapaturmat sekä lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä (Sotkanet) ja ikääntyneiden liikuntaan osallistuneet kaupungin ja kaupungin avustamien yhdistysten toiminnassa

Toimenpide 5. Vajaaravitseminen ja sen riski tunnistetaan ja tilanteen korjaamiseksi toteutetaan aktiivisesti toimenpiteitä

- Ikääntyneiden ravitsemuksen ohjausryhmässä tehdään suunnitelma ikääntyneiden ravitsemustilan systemaattisesta kartoittamisesta eri toimialoilla sekä laaditaan palvelupolku vajaaravitsemuksen ja vajaaravitsemuksen riskin korjaamiseksi.
- vastuutaho ja mittari: ikääntyneiden ravitsemuksen ohjausryhmä määrittelee

Liite Hyvinvointisuunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen liittyvät työryhmät

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden alatyöryhmät vuonna 2021

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen, työryhmä 1

Järvelä Teija (pj.) viestintäpäällikkö

Aarnio Suvi, Ala-Hannula Laura, Laitinen Eija, Lammervo Sanna, Lehtonen Terhikki, Lindegren Salla, Lindgren Tuula, Luonsinen Mari, Lähdemaa Minna, Mamia Satu, Mäyrä Seija, Nurmi Riikka, Paananen Johanna, Parviainen Pirjo, Pennanen Tarja, Pölönen Päivi, Saari Maarit, Sinnelä Terhi, Tanska Marko.

Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, työryhmä 2

Tanska Hilpi (pj.) vapaa-aikajohtaja

Arjasto-Grönholm Birgitta, Elovaara Virpi, Juusela Pirjo, Krapu Kristiina, Laiho Marko, Nikander Matti, Peltonen Jarna, Pölönen Hannu, Röytiö Jaana, Sinervo Jussi, Söderholm Mikko, Tuominen Laura.

Maija Tiitu ja Arto Viinikka Suomen ympäristökeskuksesta toimivat ryhmässä käytetyn StrateGIS-menetelmän asiantuntijoina

Terveellisten elin- ja elämäntapojen edistäminen, työryhmä 3

Sirkelä Sari (pj) terveyden edistämisen yhdyshenkilö

Hongisto Saija, Heinä Minna, Lahtinen Heidi, Lehto Virpi, Lundgren Sini, Lundström Jere, Lähdemaa Minna, Marjanen Katja, Mäki-Laurila Johanna, Raute Katariina, Ruottinen Soile, Tuominen Laura, Veseli Satu.

Terveyden edistämisen koordinaattori Marita Päivärinne ja Ville Nieminen Kuntaliitosta toimivat kaikkien työryhmien asiantuntijoina.

Hyvinvointisuunnitelman toteutuksen 2022-2025 osalta vastuutetut työryhmät:

- Kaupungin hyte-työryhmän alaisuudessa toimivat työryhmät:
  - Lasten ravitsemuksen ohjausryhmä, pj. ravitsemusterapeutti Soile Ruottinen
  - Ehkäisevän päihdetyön yhteistoimintaryhmä, pj. hyvinvointikoordinaattori Hilpi Tanska
  - Ikääntyneiden ravitsemuksen ohjausryhmä, pj. ravitsemusterapeutti Aina-Ilona Terinkoski
  - Osallisuuden työryhmä nimetään vuoden 2022 aikana
  - Lasten ja nuorten liikunnan edistämisen työryhmä (ns. Move-työryhmä), kokoonpano vahvistetaan hyte-työryhmässä.
- Unicefin lapsiystävällinen kunta-koordinaatioryhmä, koordinaattori nuorisopalvelupäällikkö Johanna Paananen
- Liikenneturvallisuustyöryhmä, pj. Kalle Räike